

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

**Факультет фізичного виховання і спорту
Кафедра фізичного виховання та рекреації**

**Дипломна робота
«ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ
В ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ»**

Виконав:

студентКА VI курсу, 61 групи ОКР
«магістр» денної форми навчання
Спеціальність 8.01020101 «Фізичне
виховання*»

Савицька Лідія Едуардівна

Науковий керівник:

завідувач кафедри фізичного виховання та
рекреації, доктор педагогічних наук, доцент
Грибан Г.П.

Рецензент:

кандидат наук з фізичного виховання
та спорту, професор кафедри фізичного
виховання, спеціальної фізичної підготовки
і спорту ННП Житомирського військового
інституту ім. С.П. Корольова Державного
університету телекомунікацій Романчук
В.М.

Житомир – 2014

ВСТУП

Актуальність. У наш час існує глобальна екологічна проблема, яка потребує швидких і кардинальних змін у ставленні людини до природи.

Передбачаючи сучасну екологічну ситуацію, В.І. Вернадський відзначав: “Людина вперше реально зрозуміла, що вона житель планети і має мислити й діяти не тільки в аспекті окремої особистості, сім’ї або роду, держави або союзу держав, але й у планетарному аспекті” [12, с. 134]. Зрозуміло, що для цього необхідна струнка наукова концепція, реалізація якої сприяє формуванню екоцентричного типу екологічної свідомості, народженню нового світогляду, спрямованого на самопізнання та самовдосконалення, усвідомлення свого місця не лише в соціальному, але й у природному середовищі. Людина стає не тільки активним перетворювачем світу, а й охоронцем як соціальних, так і природних цінностей.

Масштаби та інтенсивність впливу людини на навколишнє середовище досягли таких високих рівнів, за яких природні екосистеми виходять із стану гомеостазу, породжуючи протиріччя між суспільством і природою, тобто, низький рівень екологічної культури людського суспільства, що виявляється у нездатності й небажанні передбачати негативні наслідки втручання в природне середовище, взаємодіяти з природними комплексами, не порушуючи їх гармонії, здатності до самовідновлення. Поставивши себе над природою, людина позбавила її спроможності до самозбереження й самовиживання [94, с.118].

Науковий аналіз причин виникнення й загострення екологічної кризи, пошуки засобів їх нівелювання, поступово привели сучасну наукову думку до розуміння необхідності всеохоплюючого залучення людства до вирішення однієї з найболючіших і найневідкладніших проблем сучасності – охорони навколишнього природного середовища.

У “Концепції національного виховання” наголошується, що “формуванню цілісної особистості сприяє уміння жити в гармонії з природою, довкіллям, людським оточенням, самим собою” [89, с. 5].

Стаття 7 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища” зазначає, що підвищення екологічної культури суспільства і професійна підготовка спеціалістів забезпечується загальною обов’язковою комплексною освітою та вихованням у галузі охорони навколишнього природного середовища, що здійснюється в дошкільних дитячих закладах, системі загальної середньої, професійної та вищої освіти, підвищення кваліфікації й перепідготовки кадрів. Екологічні знання є обов’язковою кваліфікаційною вимогою для всіх посадових осіб, діяльність яких пов’язана з використанням природних ресурсів та призводить до впливу на стан навколишнього природного середовища [56, с.164].

Питання екологічної освіти та виховання і на сьогодні залишається одним з найважливіших питань сучасного етапу становлення нашої держави, від вирішення якого переважно залежить оздоровлення нації та економіки в цілому. Міністерством освіти і науки України постійно здійснюються заходи щодо поліпшення стану екологічної освіти і виховання, яка є невід’ємною складовою загальної освіти.

Так, рішенням колегії Міністерства освіти і науки України від 20.12.2002 протокол №13/6-19 затверджено “Концепцію екологічної освіти України”, завдяки чому екологічна освіта набула оновленої чинності. У передмові цього документа визначено, що шлях до високої екологічної культури пролягає через ефективну екологічну освіту, як необхідну складову гармонійного, екологічно безпечного розвитку.

Теоретичні та методичні засади екологічної освіти формувалися під впливом гуманістичних ідей світових мислителів різних епох – Платона, І.Г. Песталоцці, Я.А. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, К.Д. Ушинського, а також вітчизняних учених, В.І. Вернадського, В.О. Сухомлинського, Г.С. Сковороди.

Вагомий внесок у теорію і практику екологічної освіти й виховання зробив В.О.Сухомлинський, педагогічні ідеї якого лише зараз починають усвідомлюватися сучасниками. Ним сформульовані принципи педагогічного керівництва емоційним і раціональним сприйняттям природи.

Таким чином, актуальність досліджуваної проблеми зумовлена необхідністю:

- вирішення однієї з найбільш уразливих, невідкладних проблем сучасності – гармонічної взаємодії з навколишнім природним середовищем;
- формування екологічного мислення як передумови гармонізації взаємовідносин між людиною та навколишнім природним середовищем;
- підвищення рівня екологічної вихованості студентів вищих навчальних закладів III–IV рівня акредитації.

Мета дослідження полягає у визначенні й науковому обґрунтуванні педагогічних умов формування екологічної вихованості майбутніх фахівців-педагогів.

Об'єкт дослідження – процес навчальної діяльності студентів у вищих навчальних закладах III – IV рівнів акредитації.

Предмет дослідження – педагогічні умови екологічного виховання студентів вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації.

Завдання:

1. Здійснити огляд науково-методичної літератури з метою вивчення засад екологічного виховання студентів вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації.

2. Визначити критерії та рівні екологічної вихованості студентів вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації.

3. Розробити методичні рекомендації для формування екологічної вихованості у студентів вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації.

Гіпотеза: рівень екологічної вихованості студентів значно підвищиться, якщо:

- екологічне виховання здійснюється за розробленою теоретичною моделлю екологічної вихованості;

- процес формування екологічної вихованості студентів буде відбуватися за спеціально створеними педагогічними умовами, які є чинниками зовнішнього впливу, та умовами, що визначають розвиток структури внутрішніх особистісних перетворень;

- навчально-виховний процес у вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації організовано з урахуванням сучасного навчально-методичного забезпечення.

Наукова новизна полягає у тому, що *вперше виявлено* зміни у структурно-функціональній характеристиці екологічної вихованості студентів, нові підходи до визначення критеріїв і рівнів екологічної вихованості особистості студентів, *розкрито і обґрунтовано* сутність кожного з її структурних компонентів.

Практична значимість дослідження визначається виявленням оптимальних педагогічних умов формування екологічної вихованості у студентів вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації та визначенням методичних рекомендацій щодо змісту, форм і методів формування екологічної вихованості студентів.

Структура роботи. Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел. Робота виконана на 70 сторінках, список використаних літературних джерел нараховує 62.

РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.

1.1 Екологічна проблема у XXI столітті є гострою і невідкладною. Найпотужнішим чинником являється вплив стихійної діяльності людства. І тому, у більшості країн світу, головне завдання національної політики - подолання кризової ситуації. Одним із головних завдань цієї політики - кардинальна зміна ставлення людини до навколишнього середовища.

1.2 Антропоцентрична екологічна свідомість як психологічна основа екологічно безграмотних дій людини в довкіллі, результатом якої є ініційовані нею численні екологічні кризи і навіть екологічні катастрофи, призвела сьогодні до необхідності створення нової системи взаємодії людини і природи, в основу якої покладено ідею “коеволюції”, що є методологічною основою “інвайроментальної парадигми” (New Environmental Paradigm).

1.3. Екологічна вихованість як результат екологічного виховання виявляється в структурі особистості майбутнього фахівця з визначеними якостями, зокрема визначеністю ідеалів, переконань, цінностей, готовності до певних дій тощо. На відміну від навчання, виховання спрямовано на мотиваційну сферу особистості.

РОЗДІЛ II. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Вихідними положеннями екологічної освіти було визнано:

– актуалізацію екологічних стосунків у системі соціальних стосунків і зростання ролі відповідального ставлення індивіда до природи, зумовленого опорою на моральні й правові принципи природокористування;

– відповідальність за збереження природи як мету й результат екологічної освіти, визначеної на початку 80-х років ХХ століття як новий напрям педагогіки в дошкільних закладах, загальноосвітніх школах, ПТУ, вищих навчальних закладах та інших навчально-виховних установах;

надання екологічній освіті статусу загальнодержавної політики.

2.2. Під час розробки методичного забезпечення процесу екологічного виховання студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації ми модифікували інтегрований підхід до змісту екологічного виховання, а також запровадили аналіз екологічних проблем шляхом обговорення в мікрогрупах.

У більшості країн екологічна освіта та виховання здійснюються на міжпредметній основі, унаслідок чого потреби до екологічної підготовки учнів реалізуються крізь увесь зміст навчання та виховання. Так, у США, вимоги до міжпредметного характеру екологічної освіти відображені у відповідних номативно-правових документах про освіту. У практиці американських шкіл міжпредметність екологічної освіти закладено у навчальні програми. Інформація з охорони природи є в усіх предметах шкільного курсу, вона пов'язана з природничими та гуманітарними предметами й передбачає інтеграцію програм з екологічної освіти, що охоплює усі періоди навчання – від дитячого садка до випускного, 12 класу [93, с. 6–7]. Характерним для екологічної освіти ФРН є поєднання основ екології із спеціалізацією конкретних навчальних закладів [94, с. 69].

РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ.

3.1. Результати досліджень Міжнародного інституту з проблем навколишнього середовища свідчать, що зарубіжні фахівці приділяють значну увагу створенню навчальних програм з екологічної освіти і виховання. Л.Н. Немец наводить дані про впроваджені в практику навчальних закладів 1100 програм, розроблених 750 навчальними закладами у 70 країнах [145, с. 24], що відрізняються за змістом – від простого курсу з питань охорони довкілля до програми, що розкриває найрізноманітніші аспекти в галузі навколишнього середовища. Деякі з них акцентують на проблемі природних ресурсів, що є характерним для традиційного підходу, що називають „охороною природи”.

3.2. На основі узагальнень ми обґрунтовуємо висновок про те, що пошукові інтелектуальні уміння й навички в екологічному вихованні повинні бути спрямовані на оволодіння студентами методами наукових досліджень. Даний підхід нами використано під час організації самостійної пізнавальної діяльності, виконання курсових та дипломних проектів.

Зіставлення понять екологічного виховання та екологічної вихованості дає нам підстави досліджувати як процес, так і результат цього процесу.

ВИСНОВКИ

Отже, за допомогою нашого дослідження було удосконалено та розроблено сутність і класифікацію принципів екологічної освіти і виховання, де враховано сучасні підходи до побудови її змісту, як системного утвору. В основу його побудови нами покладено дидактичні принципи у їх єдності з суто специфічними принципами екологічної освіти і виховання. Це дозволяє нам висунути припущення, що саме логічна єдність всіх цих принципів має забезпечити успішне вирішення завдань екологічної освіти і виховання.